

متن پیاده سازی شده جلسه شصت و ششم سال پنجم درس خارج فقه القضا 25 بهمن ماه 1401

بسم الله الرحمن الرحيم

در بحث مصونیت کارگزاران نظام، اصل مصونیت را پذیرفتیم. مصلحت اقتضا می‌کند که کارگزاران مصونیت داشته باشند. باید سازوکار مصونیت مشخص شود. یک سازوکار این است که افراد به قدر ضرورت ورود کنند. اگر در مصونیت شک شود، اصل عدم است.

کنترل کارگزاران را در قاعده اقدام قرار دادیم. شخص می‌داند با قبول پست در دولت، نظارت بر رفتارهای او بیشتر خواهد شد؛ اما در عین حال با اختیار این پست را قبول می‌کند. این تحت قاعده اقدام قرار می‌گیرد. نباید از قاعده اقدام سو استفاده شود و به بهانه قاعده اقدام تمام لحظات زندگی شخصی و حریم خصوصی فرد تحت نظارت باشد. امیرالمؤمنین علیه السلام افرادی را جاسوس استانداران قرار می‌دادند و وقتی شخصی را جاسوس قرار می‌دهند قاعداً یک سری وسعت‌هایی هم برای او قرار می‌دهند.

2. مصونیت از اجرای حکم قضایی در زمان مسئولیت

در صورت قبلی مطلب این بود که برخی افراد به سبب مصونیتی که داشتند تعقیب قضایی نمی‌شدند. در این قسمت می‌خواهیم بررسی کنیم که در زمان مسئولیت، فرد از اجرای حکم قضایی مصونیت دارد یا ندارد. گاهی مواقع در این مورد پرونده به جریان می‌افتد؛ اما حکم داده نمی‌شود تا زمان مسئولیت فرد به اتمام برسد یا گاهی حکم قضایی داده می‌شود؛ اما اجرای آن به بعد از مسئولیت موکول می‌شود. «لیس فی الحد نظرة ساعة» در اجرای حد، یک لحظه تأخیر جایز نیست. در عین حال در مواردی تأخیر آن به مصلحت است. در دانشنامه امام علی علیه السلام، مقاله «امام علی علیه السلام و فقه» از بنده است. در این مقاله به مناسبتی بیان کرده‌ام اجرای حدود در بلاد کفر نشود. برخی از فقها قائل به کراهت اجرای حدود در بلاد کفر شده‌اند و برخی از فقها قائل به حرمت آن شده‌اند. بنده در این مقاله گفته‌ام اگر موضوع آن پیش بیاید، قائل به حرمت می‌شویم. نظر فعلی بنده این است که این نوع احکام تابع مصالح است. امام در ادامه روایت بیان می‌کنند اگر حد بر او جاری کنید ممکن است به کفار ملحق شود و چون در بلاد کفر است شما بر او تسلط ندارید. این بیان حضرت، هم معمم است و هم مخصص است. این نکته یک نوع مصونیت موقت است.

اصل اولی در تراث دینی بر عدم تأخیر اجرای مجازات‌ها است. مگر این که عاملی مفید بودن و موقعیت داشتن اجرا را در زمانی دیگر توجیه کند. به تعبیر دقیق‌تر اجرای مجازات فی الحال صلاح نباشد و در آن مفسده باشد.

پس سوال این است که آیا در شریعت، مصونیت از اجرای حکم قضایی در زمان مسئولیت داریم؟ بله فی الجمله داریم. این مباحث، مباحث سیاسی اجتماعی است؛ لذا جای سو استفاده هم دارد، پس کسی نگوید افرادی سو استفاده خواهند کرد. نمی‌توانیم به خاطر این که سو استفاده می‌شود این مباحث را انکار کنیم؛ بلکه باید در مقام اجرا به گونه‌ای عمل شود که سو استفاده نشود.

3. مصونیت جانی و مالی سفرا، مأموران و اماکن دیپلماتیک در کشور پذیرنده (مصونیت دیپلماتیک)

مصونیت دیپلماتیک بر اساس کنوانسیون وین

در این مورد، نیاز است که برخورد جهانی با این مصونیت را بررسی کنیم. در کنوانسیون وین مربوط به سال 1961 میلادی

موادی مربوط به سفر و مأموران وجود دارد. برای سفیران، اماکن و اقامتگاه سفیران یکسری مصونیت‌های جانی و مالی قائل شده‌اند. شخصی که به‌عنوان سفیر وارد کشوری می‌شود، جان و مال او مصون است. در ماده 29 کنوانسیون وین بیان می‌کند مأمور دیپلماتیک بازداشت نمی‌شود. معنای آن این است که حکم قضایی هم در مورد او صادر نمی‌شود. این موارد مربوط به مصونیت قضایی است. در این کنوانسیون بیان شده است که با مأمور دیپلمات همانند شهروندان کشور میزبان برخورد نمی‌شود؛ زیرا سفیر از ناحیه دولت فرستنده نمایندگی می‌کند و در حوزه مسئولیت خود باید تابع ضوابط آن دولت باشد. اگر این مأمور به‌عنوان تفریح به کشور میزبان آمده باشد این مصونیت را نخواهد داشت و این مصونیت برای زمانی است که به‌عنوان مأمور دیپلماتیک وارد کشور میزبان شده باشد.

بررسی تاریخی، فقهی و شرعی مصونیت دیپلماتیک

باید بررسی کنیم این مصونیت چه پایگاه فقهی و شرعی دارد. علما می‌گویند برای اینکه بناهای عقلانی مستحده معتبر باشند، باید به صدر اسلام متصل شده و امضا شوند و الا ارزش فقهی نخواهند داشت. آیا بنا عقلاً باید به صدر اسلام برگردد تا معتبر باشد؟ بنده این مطلب را در کتاب «فقه و عرف» بیان کردم. این مطلب را هم در مقاله‌ای به‌عنوان «راهکارهای فقهی تصحیح شرعی رفتارهای قانون‌گذارانه عقلاً» بیان کرده‌ایم.

این بحث سابقه خیلی کهنی ندارد. امروزه سفر اقامت دائم یا شبه دائم دارند. در قدیم سفر اقامت نداشته‌اند. اصل این بحث با احکامی که دارد سابقه چندانی ندارد. در دوران قاجار برخی سفیران مقیم بوده‌اند؛ اما یک سابقه چندده‌ساله در این مورد نداریم. آنچه از قدیم بوده است سفیرانی بوده‌اند که هدیه و پیام آورده و پیام می‌بردند. این نوع از سفیر در زمان اسلام هم بوده است و اسلام هم آن را امضا کرده است. پیامبر (ص) به بلاد، سفیر ارسال می‌کردند. اگر به کشور اسلامی سفیر فرستاده می‌شد سفیر مصون بود. جالب است بدانید با این که فتاویٰ برخی بر این بوده است که این افراد جان و مالشان مصون نیست؛ ولی وقتی وارد کشور می‌شده‌اند فقها می‌گفته‌اند مال و جان این افراد مصون است «وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ»

آنچه ما باید بررسی کنیم این مصونیت در قالب جدید آن است؛ مثلاً اگر سفیر قانون کشور میزبان را نقض کند باید با او چگونه رفتار شود.